

חגיגה יט

משה שווערד

1. ספר מגדים חדשים

והתניא בין נתכוון בין לא נתכוון ידיו מהורות
כו' כאן לחולין כאן למעשר. דענין
כוונה דנטיילת ידיס, הכ"י צאו"ס (סימן קנט) הביא
מש"כ הרשב"א בתורת הבית (בית ששי השער הרביעי)
דבעינן כוונה לנטיילה המכשרת לאכילה, ולמד כן
מהתוספתא במס' ידיס (פ"א ה"ו), הנוטל מתכוין
והנותן אין מתכוין הנותן מתכוין והנוטל אין מתכוין
ידיו טהורות, הרי דבעינן או כוונה נותן או כוונה
נוטל. וכמו עוד הרשב"א, ואי קשיא הא דתנן במס' י

ובב"י שם הקשה ע"ד הרשב"א, ממ"ס דברייתא
בסוגיין בין נתכוון בין לא נתכוון ידיו טהורות,
ומוקי לה בחולין דאין כריך כוונה. וכמו דל"ל מ"ס

והנה קושים הכ"י על הרשב"א משמעין היא קושיא
עלמה, שאמרו דבחולין בין נתכוון בין לא
נתכוון ידיו טהורות. ומש"כ ליישב דמיירי דנוטל ע"י

2. חזון איש | או"ח מסכת חגיגה ס' קכט | יח:]]

שם בגמ' כאן לחולין כאן למעשר, יש לעי' היכי דמי אי נתכוין
קדם שנגזרו חפ"י למעשר נמי כדאמר ר"א לקמן טבל ועלה
מחזיק עלמנו לכל מה שירצה, ואי כשנגזרו ולא כיון ח"כ לחולין נמי
למה לא נפסלו דהיסח הדעת, ומיהו י"ל דנטיילת ידיס למעשר לא
מהני חזקה חח"כ, דהוי נ"י כלל נטל דהא דעין כח גזר, וכיון
שאין נטיילתו נטיילה לא מהני החזקה חח"כ דכבר נפסקה הנטיילה
משא"כ בעבילה ולי"ע.

3. שו"ע יו"ד סימן קצח

ג. נדה שטבלה בלא כוונה, כגון שנפלה לתוך המים או שירדה להקר, הרי זו מותרת לבעלה: הגה - ויש
מחמירין ומצריכין אותה טבילה אחרת (ב"י בשם רשב"א ור' ירוחם ורוקח והגהות אשר"י); ויש להחמיר
לכתחלה.

4. שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן כג

ג. אם יש להוכיח מהנהגתו שאינו ממזר או בן הנדה.
ומאחר שכתר"ה כותב שהבחור הוא בן תורה שלמד כמה שנים בישיבות ומסתמא הוא ירא שמים לא אמנע
מלכתוב עוד איזה סמך מדברי אגדה, מה שאמרת זה שנים רבות לאחד ששאל אם ישיא לבתו בחור שהוא
ת"ת וירא שמים ובעל מדות ישרות שאמו לא הלכה לטבול במקוה מעולם שא"כ הוא בן הנדה שאף שבן
הנדה כשר לקהל ואף לכהונה מ"מ איכא בזה ענין פגם שאינו ראוי להתחתן עמו אף שכשר כדאיתא בב"ש
אה"ע/ סימן ד' ס"ק ט"ו בשם הד"מ, דהא איתא במס' כלה רבתי ריש פרק שני דאיכא סימנים להכיר בן הנדה
שהוא עז פנים וכיון שהוא בן תורה ויר"ש הרי הוא סימן שאינו בן הנדה שלכן נהי שלא שייך לסמוך ע"ז

לדינא להתיר דבר האסור כגון לר"א דעז פנים הוא סימן שהוא ממזר ולר"ע הוא ממזר וכן הנדה לא נסמוך ע"ז לומר על סתם אדם שהוא בחזקת כשרות שהוא ממזר וגם לא נאמר על מי שהוא לפי הדין ממזר או ספק ממזר לא נברר מזה שאינו ממזר וכמפורש בפ"י נחלת יעקב עיין שם, **מ"מ לענין בן הנדה דליכא שום איסור אלא שיש מעלה בעלמא שלא להתחתן יש לסמוך על הסימנים שאינו בן הנדה דהמציאות שלא היתה נדה בשעה שנמעברה בכך זה הא איכא מציאות הרבה שרשצה בימ להנאתה דאף שלובשות איזה כסות הנקרא בגד ים (ביידוניג סוט) הא אין זה חוצץ מדינא, ולבעלה חולין הוא ולא בעי כוונה** כדאיתא בחולין דף ל"א ע"א, ואף שלא עשתה הפסק טהרה ולא ספרה ז' נקיים היה גליא כלפי שמיא שהיתה נדה ולא זבה שנטהרה תיכף אחר שבעה כשפסקו דמיה ואף שנהגו בנות ישראל לישב ז' נקיים וקבעו זה לחובה לא שייך זה לענין הבנים שודאי אינו בן הנדה.

5. שו"ע יו"ד סימן קב

(טו) **אם הטביל כלים על ידי עובד כוכבים, עלתה להם טבילה.** (אבל אינו נאמן על הטבילה) (ד"ע):

6. טורי זהב על יו"ד סימן קב

(יז) **עלתה להם טבילה.** לכאורה משמע הלשון דוקא דיעבד אבל לכתחלה לא אבל באמת אינו כן דהא במקור דין זה דהוא תשובה להרמב"ן כתוב שם בלשון זה ומה שאמרת מהו להטביל כלי ע"י עובד כוכבים זה לא שמעתי אבל נראין הדברים שהוא מותר שלא אמרינן דבעי כוונה אלא לנטילת ידים לאכילה שהוא משום סרך תרומה עכ"ל משמע דאף לכתחלה שרי והוא תשובה היא של הרשב"א ובאותה תשובה שם לעיל מיניה כתוב שלענין נטילת ידים צריך כוונה או כוונת הנוטל או כוונת הנותן ואפ"ה הקיל לענין טבילת כלים אפי' לכתחלה. ומו"ח ז"ל כתב שהרשב"א הקיל לפי סברתו דסבירא ליה גבי נדה שטבלה בלא כוונה אבל לדין דמחמרינן בנדה יש להחמיר גם בטבילת כלי ע"י עובד כוכבים ואגב טירדיה בגירסא לא עיין בסימן קצ"ח בב"י דהרשב"א ס"ל נדה צריכה כוונה ותו הרי לפניך שהרשב"א מחמיר אפילו בנטילת ידים לאכילה ואפ"ה מיקל בטבילת כלי מכ"ש דמיקל טפי מבנדה **אבל תמיה לי היאך יברך על מה שיטביל העובד כוכבים והישראל אינו עושה כלום ע"כ אין ראוי לעשות כן לכתחלה ומשום הכי כתב הש"ע כאן לשון דיעבד** אבל אם הישראל מטביל ג"כ איזה כלי באותה שעה אלא שהעובד כוכבים מסייע לו להטביל שאר כלים נמצא דקאי הברכה על מה שהישראל עושה שפיר דמי ומזה מיירי תשובה לרמב"ן שזכרתי. כן נלע"ד:

7. ספר טורי אבן על מסכת חגיגה - דף יט/א

ומנא תימרא דחולין לא בעי כוונה דתנן. **ק"ל למה ליה להביא ראייה ממקום אח' תיפוק ליה מהא בריית' גופא דתני בין בנתכוין בין לא נתכוין ידיו טהורות ועכ"פ בחולין איירי.** וי"ל דמהא לא ש"מ אלא בטומאת ידים דרבנן אבל בטומאה של תורה בעי כוונה ולפיכך מייתי ראי' מגל שנתלש דמיירי מסתם טומאה של תורה...

8. ספר מגדים חדשים

גל שנתלש וכו' ארבעים סאה ונפל על האדם ועל הכלים טהורין. **נספרי אמרוניס הקשו הרי לא הגיעו המים מתחת לרגליו. ונשו"ע יו"ד (סימן קנ"ט ס"ל) איתא, אינה צריכה להגזיה לרגליה בשעת טבילתה מפני שהמים מקדימים לרגליה. וזהו כשטובל במקוה, משא"כ צ"ד אין המים מקדימים לרגליו. ואף אם מיירי שהיו רגליו לחות כבר, לא מהני לדעת כמה ראשונים, כמש"כ בטו"ו שם (סק"ל) ע"ש.**

באור. ולד' הרמב"ם אינו אלא מדרבנן, דגורין שיבא
 לטבול צוחלין דנוטפין.
וראיתי בשו"ת אבני נזר יו"ד (סימן רע"א אות ה'),
שכתב לבאר דברי רש"י בשמעתי, דטהרת מי
מקוה אינו המים לבד, רק הקרקע שמתקצצים שם
המים, ותרגום מקוה מים ציט כנישת מיא, ועל כן אין
מטבילין באויר ופירש"י שלא אמרה חורה מקוה של
אויר לטבילה, ומים למקוה כמו דפנות ואויר לקרקע
הצית שעיקר הוא הקרקע. וכתב עוד האבני נזר,
והרמב"ם כתב בטעם שאין מטבילין באויר ק"ו
מוחלין, משמע דנמעין שמטהר צוחלין אף באויר
מטבילין, וכ"כ הב"י לדעתו] ומה שאין מטבילין בגל
של ים אף שהים מטהר צוחלין, הוא משום גזירה
דילמא אחי להטביל צוחלין דמקוה. ולענ"ד גם רש"י
סובר כן דנמעין מדאורייתא מטבילין באויר,
מדפירש"י שלא אמרה חורה מקוה של אויר לטבילה,
מקוה דייקא. וזאת שבה"י פירש בדברי רש"י דלרין
שיהיה דמיון מעין ומקוה שאין דרכם להיות באויר,
ואיני יודע מה ראה על ככה לעשות מחלוקת בין רש"י
להרמב"ם, מה גם שפשוט דברי רש"י מורה כרמב"ם
ע"ש. וע"ע שם (סימן רע"א אות ט').

לפי שאין מטבילין באויר. פירש"י שלא אמרה
 חורה מקוה של אויר לטבילה. הב"י צו"ד (סימן
 ר"א) וכן בכס"מ הל' מקואות (פ"ט הי"ח), הביא דברי
 רש"י כאן בטעם שאין מטבילין באויר, וכן דברי תוס'
 צחלין (לא צ) ד"ה דתנן, שכתבו דמדאורייתא הוא.
 וכתב הב"י ומשמע דנפקא להו מדכתיב אך מעין וצור
 מקוה מים, דהנך אין דרכן להיות באויר. ודעת
 הרמב"ם בהל' מקואות שם שכתב שאין מטבילין באויר
 לפי שאין מטבילין צוחלין ק"ו באויר, כתב הב"י
 בזוונתו, דה"פ דאויר יותר גרוע מוחלין, ומאן דחזי
 דמטביל באויר בגל הנחלש מן הים, אחא להטביל
 צוחלין דנוטפים, דאמרין מסתייה לגרועי נוטפין
 ממעין חד דרגא דאין מטבילין באויר דנוטפין אבל
 צוחלין דנוטפין שפיר דמי. ולכן גזרו שלא יטביל באויר
 דגל הנחלש מן הים, וכו"ע ידעי דנוטפין גרועי ממעין,
 וכי גרועי ליה חד דרגא ממילא משמע להו דאין
 מטבילין צוחלין ע"ש. ולפי דבריו יוצא לדל' רש"י
 ותוס' בגל הנחלש מן הים אין מטבילין באויר
 מדאורייתא, דאין דרך מעין וצור מקוה מים להיות

10. רמב"ם יד החזקה הלכות מקואות פרק ט

(יז) גל שנתלש מן הים ונפל על האדם או על הכלים אם יש בו מ' סאה הרי אלו טהורין לחולין שאין הטובל
 לחולין צריך כוונה כמו שביארנו בהלכות שאר אבות הטומאות ואם נתכוון והיה יושב ומצפה עד שיפול עליו
 הגל עלתה לו טבילה לדבר שנתכוון לו:

11. שו"ת הרשב"א חלק ד סימן שיח:

שאלתם, מעין מהו שיטהר את האדם בפחות ממ' סאה?

תשובה. בנינו בפ"ק דמס' מקואות (מ"ז) למעלה מהן מקוה שיש בו מ' סאה, שבו טובלין ומטבילין. למעלה מהן מעין שממיו מועטין שרבו עליו מים שאובים, שזה
 למקוה לטהר באשבורן ולמעין (להטביל) בו בכל שהוא. הא דקתני גבי מקוה שיש בו מ' סאה שבו טובלין ומטבילין. פ"י טובלין בו בני אדם ומטבילין בו כלים.
 דאע"ג דמדאורייתא טבילת כלים ברביעית סגי. מדרבנן בטלוח ואוקמיה אפילו לכלים במ' סאה מקום שהגדה טובלת בו. וכדאמר' בניור פ' שלשה מינין (לח, א) א"ר
 אלעזר י' רביעיות הן, כו'. ואקשי'. ותו ליכא והא איכא מקוה ברביעית? ופרקינן בר מהדיא דבטלוח רבנן. והא דאמרין בשלהי פ' בתרא דע"ז (עה, ב) גבי הלוקח כלי
 תשימש מן הכותים. תנא וכולן צריכין טבילה במ' סאה, מדרבנן קאמר. ואע"ג דתני בר קפרא (שם) מתוך שנאמר (במדבר לא, כג) אך במי נדה יתחטא שומע אני
 שצריך הזאה ג' ז'ל. ת"ל אך חילק. א"כ מה ת"ל במי נדה? [מים] שהגדה טובלת בהן הוי אומר מ' סאה. כל האי דרשא דרבנן היא וקרא אסמכתא בעלמא. א"נ י"ל
 דגזירת הכותב היא טבילת כלים חדשים מדכתיב במי נדה, וכ"כ ר"ת ז"ל בתשו':

ומדקתני גבי מקוה שיש בו מ' סאה טובלין ומטבילין, וגבי מעין לא קתני טובלין אלא לטהר בו משמע
דמעין כל שהוא אינו כשר לטבול בו אדם עד שיהא בו מ' סאה (במקוה) [כמקוה]. ולא הוכשר אלא להטביל
בו מחטין וצנורות, ולומר דאע"ג דמדרבנן תקנו ובטלו רביעי' של מקוה להטביל בו את הכלים במעין לא תקנו
כלל אלא העמידוהו אדיניה, ואפי' בכל שהוא כשר להטביל בו מחטין וצנורות. והא דקתני נמי בפ"ה של מסכת
מקואות (מ"א) שהמעין מטהר בכל שהוא לכלים קאמר ולא לאדם. והיינו נמי דקתני התם (מ"ג) מעין שהיה
מושך (כנחל) [כנדל] כו'. היה עומד (ודבק) [וריה] עליו והמשיכו שיהיה למקוה לטהר באשבורן ולמעין להטביל
בו בכל שהוא. מדקתני להטביל ולא קתני (לקבול) [לטבול] ש"מ דוקא להטביל בו כלים, אבל לא לטבול בו
אדם. זו היא דעתו של ר"ת ז"ל. וכן דעת רבינו שמשון ז"ל. והביא ר"ת ז"ל ראייה, מדתנן בפ"ה של מקואות
(מ"ו) גל שנתלש ובו מ' סאה ונפל על האדם ועל הכלים טהורים. אלמא מ' סאה בעינן. וכי תימא דלמא

התם בגל שנתלש מן הים. וכמ"ד התם בפ"ה של מקואות (מ"ד) כל הימים כמקוה. הא ליתא! חדא דלא קתני גל שנתלש מן הים. ועוד דליכא לאוקמי כוותיה, דא"כ אפי' יש בו מ' סאה לא היה מטהר, דמקוה אינו מטהר בזוחלין. שהמעין בזוחלין והמקוה באשבורן. וגל שנתלש הרי הוא כזוחלין. כדאמרינן עלה (בפ"ק) [בפ"ב] דחולין (לא, ב), (ובפ"ק) [ובפ"ב] דחגיגה (יט, א) מהו דתימא לגזור אטו חרדלית של גשמים קמ"ל דהתיא לאו (במקוה) [כמקוה] הוא אלא (במעין) [כמעין] ולא גזרינו. אלמא אפילו במעין בעינן מ' סאה. ועוד, דרשינן במדרש (במ"ר יח, יז, פס"ר טז, ו) יען מאס העם הזה את מי השילוח, ההולכים לאט (ישעיה ח, ו) שמאסו בארבעים סאה, לא"ט בגימטריא הכי הוי. ואמר ר"ל חזרנו על כל המקומות ולא מצינו [מקום] ששמו לאט. ושילוח מעיין הוא, דהיינו מי גיחון שמושחין עליו את המלכים, ומתרגמינן שילוחא (מ"א א, לג), ועוד, דאמרי' (יזמא עה, א) כיון שמגייעין לפתחו של דוד שם רוחצים זבים. ומכלל דמעיקרא לא. וזבין צריכין מים חיים. ואפ"ה עד שמגייעין לפתחו של דוד לא היו טובלים שם מפני שלא היו שם מ' סאה לטבול בהן. אלמא בכל מקום שאמרו מטהר בכל שהוא בכלים דוקא קאמר. אבל הראב"ד ז"ל בס' בעלי הנפש (שער המים) כתב דאפי' לאדם מטהר בכל שהוא, ולא כל שהוא דוקא אלא כל מקום שגופו עולה בהן בבת אחת. וכן דעת הרמב"ם ז"ל בפ"ט של הלכות מקואות (ה"ח), ודברי רבותינו הצרפתים ז"ל נראין עיקר:

12. תוי"ט על מסכת מקואות פרק ה משנה ו

(ו) גל שנתלש - פי' הר"ב מן הים. וסתמא כר"י דמטהר ליה בזוחלין. הרא"ש. וכתב ב"י בשם מהר"ק שורש קט"ו דק"ל מדריש פירקין העבירו ע"ג בריכה והפסיקו הרי הוא כמקוה. ופשיטא שאין לך הפסקה מן המעין גדולה מזו שנתלש הגל מן הים והולך למרחוק. וכן אין לך זחילה גדולה מזו שאין כאן אשבורן כלל. וניחא ליה דהא שהפסיקו הרי הוא כמקוה היינו דוקא היכא שנחו המים במקוה. וכבר נעשו אשבורן. אבל היכא דאכתי לא גייחי מיא באשבורן אלא עדיין חיים זוחלין מכת נביעת המעין. אע"פ שהופסקו מהמעין. מ"מ שם מעין עליהם עדיין מצד עצמן. כיון דאכתי חיים זוחלין הם ולא פקע חיותן מנייהו.

13. מאירי על חגיגה דף יט/א

... יש שואלין גל שנתלש למה אנו מצריכין בו מ' סאה הואיל וראשו אחד מחובר לים והרי בגממיות נקב כשפופרת הנאד מחברם ואינה שאלה שהרי מ"מ אין גופו עולה בהם בפחות ממ' סאה וכל שאין הגוף עולה בו אינו כלום ואף לקטן הואיל ומ"מ המים מתפזרים אילך ואילך אין הגוף עולה בהם וכן יש שואלין אחר שהים כמקוה היאך מטהרים דרך זחילה ומפרשין בו שאין זה נקרא זחילה שכך דרך הים להתנועע בעצמה והואיל וגבול שם לים הקבל יעברנהו אין זה נקרא זחילה וענין לשון גל שנתלש הוא שבזמן שהים סוער ומעלה גליו בשטף הוא קורא אותו גל שנתלש:

14. ספר מגדים חדשים

שם הפירות נטעלו המים שיכול לטול ידיו בהם, ח"ש רש"י שעל ידיה הדיח ידיו ע"ש. ודצריו דחוקין, דא"כ הו"ל לפרושי צהדיא דדוקא צאופן כה הפירות הרי הן צבי יותן. ומה שהביא צממ"נ שם סיעתא לדצריו מלשון רש"י צחולין (לא ב), שכתב דאחשבה להך נפילת פירות לטול ידיו צהגבתן ע"ש. צממ"נ מ"ש"כ רש"י צהגבתן ר"ל צהגבת הפירות, ולא צהגבת המים ע"י הפירות. עוד הביא שם לתרן, דמייירי שהמים היו צממ"נ צצירו, ואין יכול ליכנס שם אלא כדי להציל פירותיו, נמנע דניחא ליה צנפילתן ע"ש. וגם זה דוחק לאוקמי צאופן זה דוקא, וצממ"נ קתני סתמא א"ס צצילו שידוחו ידיו הפירות הר הן צבי יתן. ועיין צממ"נ כחן וצחולין (לא ב) שכתב לצאר, שאעפ"י שעיקר נפילת הפירות לשם קשה לו, הואיל וצממ"נ לו משע דבר שהוא מחעורר מתוכו להיות לו נחת רוח צכ אעפ"י שסיבה אחרת היא הוכשרו, שכל משקה צסופו לרצון אעפ"י שחילתו שלא לרצון מכשיר ע"ש. ונראה שכוונתו ליישב הקושי שצצרי רש"י, וכתב כיון צצופו יש איזה נחת רוח מנפילה זו אעפ"י שהיא מסיבה אחרת לגמרי, מיחשיב לרצון.

ואם בשביל שידוחו ידיו בו' והפירות הרי הן צבי יותן. פירש"י וא"ס צצילו שידוחו ידיו נמכוון לטול פירות כו' דכיון דנמכוון להדיח ידיו גלי דעתיה דניחא ליה צהך נפילה שעל ידיה הדיח ידיו. והקשה הטורי אבן, מה צכך וכי לא היה אפשר להדיח ידיו צחוך אמת המים זה צלל נפילת הפירות ונפילתם מתוכו, ואין זה גילוי דעת שניחא ליה צנפילת הפירות לצחוך אמת המים, ואנן צעינן כי יותן דומיא דכי יתן דניחא ליה ע"ש. וצממ"נ משיב נפש מציא מספר זכר לחגיגה, ליישב ד' רש"י דמייירי שהמים היו נמוכים מאד עד שאי אפשר בהם לטבול ידיו, ורק ע"י שנפלו

ובשפת אמת והרש"ש כתבו לפרש דלא כרש"י
שהפירות הוכשרו מהמים שבאמה, אלא
הפירות הוכשרו בהמים שעל ידיו, משום דאחשבינהו
להמים שבידיו כדי שידחו בהם, ולכן מכשירין מים אלו
את הפירות ע"ש. וכל ידעתי למה לא הזכירו דברי
הרמב"ם בהל' טומאת אוכלין (פי"ב ה"י) שכתב כן,
דאם חשז שידחו ידיו הוכשרו במים שבידיו, שהמים
שבידיו ושעל הפירות הרי הן תלושין ברצון ע"ש.

15. שפת אמת על הגיגה דף יט/א

בגמ' פירות שנפלו כו' ואם בשביל שידחו כו' הן בכי יותן, פי' רש"י דניחא לי' בנפילתן ובס' ט"א תמה ע"ז
מאי ניחא לי' בנפילת הפירות בלא"ה מצי לטבול ידיו באמת המים ע"ש, ובאמת הי' נלפע"ד לפרש משום שהוכשרו הפירות במים שעל ידיו אחר שהוציאם מן המים כיון דניחא לי' במים שעל הידים אך לשון רש"י א"י ליישב, וראיתי בר"ש שם שהוסיף ביאור דכל שסופו לרצון סגי וצ"ע, ועי' בתיו"ט פ"ד דמכשירין שהביא קושיא עצומה על מ"ש הרמב"ם והרע"ב שם ברישא דדוקא לחולין ידיו טהורות אבל לפירות דמעשר טמאין משום דלמעשר בעי כוונה והוא תמוה דלפירות מעשר א"צ נטילה דשני אינו עושה שלישי במעשר וסתם ידים טמאות הם רק שניות, אך אפ"ל לפמ"ש לעיל בדעת הרמב"ם דבלי כוונה פוסל נמי תרומה בגיעה א"כ כיון דכל הפוסל תרומה מטמא משקין להיות תחילה שפיר נטמאו הפירות ע"י המשקין ואפי' לפמ"ש לעיל לתרין קושיות התוס' בהא דמשקין שאחורי הכוס דלענין חולין כיון דהוי טבילה בטלה הגזירה דכל הפוסל כו' מ"מ הכא לענין מעשר דבעי כוונה שפיר דנין במשקין דין תחילה לענין תרומה ומעשר דהכלל היא לגבי מה דבעי כוונה דהוי כמו שהי' ולגבי משקין גופייהו דחולין נינהו טהורין ומ"מ המעשר נטמא על ידיהן כנ"ל לישב קצת שלא יהי' דבריהם תמוהים כל כך:

16. ספר טורי אבן על מסכת הגיגה - דף יט/א

טבל ועלה מחזיק עצמו לכל מה שירצה. פי' התוס' ועודנו לה, ובכמה ספרים כתב בהדיא לה. וק"ל אע"פ
שעודנו לה לאחר שטבל ועלה אמאי מחזיק עצמו לכל מה שירצה ואע"ג דהא מילתא דהוחזק מדרבנן
היא אפ"ה ה"ל כהלכתא בלא טעמא. ונ"ל דר"א לטעמי' אזיל דס"ל בפ"ט דבכורות (ד' נו ע"ב) דיש
ברירה גבי מעשר בהמה ...

17. ספר מגדים חדשים

טבל ועלה מחזיק עצמו לכל מה שירצה. כתבו
התוס', טבל ועלה ועודנו לה. וכתב במרומי
שדה, פי' מיד כשעלה, דכל זמן שהוא עסוק באותו
ענין, היינו מיד כשעלה ועודנו לה, מהני מחשבה שכלב
שנלכח למעשה הטבילה ע"ש. ובמאירי כתב, וי"א אף
כשנחננב מכל וכל, יכול אח"כ להחזיק עצמו לכל מה
שירצה ע"ש. ולא נתבאר לשיטה זו, מהו השיעור ועד
אימתי מהני מחשבתו אחרי הטבילה.

וראיתי במקדש דוד ח"ג (סימן לט אות ד') שכתב,
דממ"ש טבל ועלה כל זמן שהוא לח מחזיק
עצמו לכל מה שירצה, נראה מזה דדין הוחזק לזה או
לזה חל עליו לאחר ניגוב, דאי חל עליו מקודם מיד
כשעלה מן הטבילה, מה שיך שיחזיק עצמו אח"כ לכל
מה שירצה, הא כיון שלא הוחזק עצמו בשעת טבילה
הוי כטבל ולא החזיק דהוי רק טהור לחולין. ועל כרחק
דחלות מה שנעשה הוחזק לזה או לזה הוא לעולם לאחר
ניגוב. וזוהי כתב ליישב מה שמצינו בכ"מ הלשון ירד
וטבל עלה ונסתפג, ומשמע דהסיפוג הוא חובה, משום
שרק אז נעשה מוחזק לאותו דבר ע"ש. ולענ"ד דבריו

18. רמב"ם יד החזקה - הלכות אבות הטומאות פרק ו

(טז) הנוגע באב מאבות הטומאות המושלך בתוך המקוה כגון נבילה או שרץ או משכב שהוא במקוה ונגע בו ה"ז טמא שנאמר אך מעין ובור מקוה מים יהיה טהור ונוגע בנבלתם יטמא אפילו כשהן בתוך המקוה מטמאין וכשיעלה מן המקוה זה הנוגע יטהר והנושאן מטמא בגדים בשעת נשיאתן ואם נגע באוכלים עד שלא פירש הרי הן ראשון לטומאה כמו שביארנו וכן זב שדרס על המשכב שהוא מונח במקוה הרי המשכב טמא וכשיעלה המשכב מן המקוה יטהר שהרי עלתה לו טבילה וזה הנוגע במשכב כשהוא במקוה אם פשט ידו ונוגע חוץ למקוה הרי זה מטמא בגדים וא"צ לומר שהוא מטמא אוכלין ומשקין:

19. ספר מגדים חדשים

עודהו רגלו אחת במים כו'. ידועים דברי הכס"מ
בהל' שאה"ט (פ"ו הט"ו), שאין הטמא נטהר
בעודו בתוך המקוה אלא בעלייתו מן המים. וצ"ע
בית יצחק יו"ד ח"ב (סימן לט אות ב'), העיר ממ"ט
בשמעתין מאן טמא עודהו רגלו אחת במים ר' יהודה
הוא דס"ל גוד אחית. ואם נימא דכשהוא עדיין במים
לא נטהר רק לאחר שעלה, י"ל היינו טעמא דמחזיק
עצמו לדבר חמור דעדיין לא נטהר בעודהו במים,
ומדאמרינן ר' יהודה הוא מוכח דכבר נטהר אף שרגלו
אחת במים ע"ש.

גם צ"ע נ"ר יעקב (סוס"י כד) העיר מסוגיין על
דברי הכס"מ, וכתב להוכיח מזה דאף לד' הכס"מ
לא צעין שיצא לגמרי מהמים, אלא כיון שיצא מקצתו
הוא כבר טהור. ולכן כאן כיון שכבר יצא רובו אף
שרגלו עודהו במים, כבר נטהר והוי כצ"ל כולו, ולכן
הוצרך לומר ר' יהודה הוא ע"ש. וכ"כ להוכיח מכאן
בש"מ תורת מרדכי (רבינוביץ) חיו"ד (סימן קלו אות
ד') ע"ש. וכן הצינו הרבה מהאחרונים בד' הכס"מ
דאף בהגביה ראשו לצד נטהר, עיין אור שמח הל'
מטמאי מו"מ (פ"ב הכ"ב), שו"ת דבר אברהם ח"ב
(בהשמטות לסימן טו) וס"ג (סימן יט), שו"ת
מהרש"ס ח"ה (סימן סו אות ח'). ובספר פסקי

20. ספר מגדים חדשים

אמר רבי יהודה אם היו רגליו של ראשון
נוגעות במים אף השני מחור. צענין
הקושיא הרי המים שעל גופו היו זוחלין, ואיך נטהר
השני, עיין בשו"ת הריב"ש (סימן רל"ב), ושו"ת
מהרי"ק (שורש קנו). וע"ע בשו"ת אמרי משה (סימן
א'), ושו"ת אור המאיר (סימן לג אות ב').

21. חזון איש |יו"ד מקואות תנינא ס' קלא|

א) שריע סטיי סי פסק דלא אמריין גוד אחיה וכשייכ גוד חסיק,
וכאי גוד אחיה וגוד חסיק אינו אלא לישנא בעלמא
ואינו כמו גוד אחיה וגוד חסיק כמוזכר במחילות בעלמא דהכא
אין זוחלין חיבור, וכזכ ג' מדרגות, א. זוחלין שאיין חוזרין כגון בור
שאמה כמים עזר עליו ועזרו כמים גדותיו זוחלין על פניו וחולקין
לעלמא וכזכ לכו"ע אינו חיבור, ב. בשני מקואות זה כגונב הכר
זה כשיפולי הכר ואמת כמים עוברת מזה לזה, וזה עדיף משום
שסופן לירד לצור התחתון, וכזכ יש שתי מדרגות א. להכשיר
התחתון מהעליון וזהו גוד אחיה, ב. להכשיר העליון מן התחתון
דכיון דכן השיצו כמחוזרין לתחתון משום שסופן לירד לשם כרי כן
כגוף אחד עס התחתון ובעליון כמחוזר להאמה כרי כן כמחוזרין
לכל התחתון וזהו גוד חסיק, והכמים דפליגי אדריי צפ"ז מ"ו וליח

22. תוספות מסכת חגיגה דף יט עמוד ב

בתחונה ולא בעליונה - משמע הכא דקטפרס הוי חיבור ואנן תנן ומייתי לה פ"ב דגיטין (דף טז. ושם) הנצוק והקטפרס ומשקה טופח אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה ועוד למה לי ג' גממיות בתרי סגי בזה כ' ובוזה כ' וחרדלית מחברתן [1] ותירץ ר"ת דשאני הכא דאיכא מקוה שלם באמצע וכן משמע בפ' בתרא דע"ז (דף עב. ושם) מתוך פרש"י שפי' קטפרס גממיות בזה כ' ובוזה כ' וחרדלית מחברתן ולא נקט ג' כדאיחא הכא אלמא מסתבר ליה טעמא שיש לחלק ואל תתמה היכי מדמה ליה למיפשט מהך דהכא בעייתו מהו להטביל מחטין וצינורות בראשו של ראשון כהוא דלעיל ולא קאמר דשאני התם משום מקוה שלם דהתם לעיל [1A] איכא טעמא אחריןא קטפרס שסופו לירד מה שבראשו של ראשון ובהכי מתרצינן קושיא אחרין' דקשיא לר"ת דמשמע התם בגיטין דנצוק וקטפרס אינו חיבור ומסיק לענין מקואות ור' יהודה היא משמע דאף ר' יהודה מודי ליה ולעיל קאמר אם היו רגליו של ראשון נוגעות במים אף שני טהור אלמא קטפרס חיבור אלא ודאי שאני הכא שסופו לירד ומיהו יש לדחות הך דלא מוקי כר' יהודה רק ההיא דטופח ע"מ להטפיה ולא תניא בהדיא ההוא דנצוק וקטפרס וההוא דפ' בתרא דע"ז (ג"ז שם): גבי המערה יין נסך מחבית לבור דלא חשיב נצוק חיבור אע"ג דסופו לירד יש לחלק בין נצוק לקטפרס דאין דרך נצוק לבא כי אם דרך אויר וכי מדייק התם מגישתא ובת גישתא דאנח נכרי ידיה עילויה ואסריה רבא שמע מינה נצוק חיבור ולא מחשב קטפרס י"ל דלא דמי לרגליו של שני נוגעות במים דהא יין שבתוך הגישתא אין סופו לירד בתוך החבית ולפי מה שפירש [2] הר"י התם ההיא דנצוק וקטפרס מיתניא לענין השקה במס' טהרות (פ"ח מ"ט) דומיא דרישא דמקל מלא משקין טמאין והשיקו למקוה אז יתכן שפיר ההיא דהכא לענין טבילה מהני נצוק וקטפרס ואפי' לית ביה מ' סאה נמי מטבילין בתחתונה וכי נקט מ' סאה לרבנותא דעליונה דאין מטבילין בה ור' יהודה היא א"נ לאשמעינן דאפ"ה קתני בסיפא בתוספתא וחכ"א אין מטבילין אלא באמצעית ואע"פ שיש ארבעים באמצעית אין מטבילין בתחתונה והתם הארכתי ולא שייך הכא כלל רק לקמן אפרש (בפ' חומר בקודש דף כא: בד"ה כעוביה).

23. תוספות מסכת גיטין דף טז עמוד א

הנצוק והקטפרס ומשקה טופח אינו חיבור לא לטומאה ולא לטהרה - ... [1A] ואומר ר"ת דכיון שהמים שעל הראשון סופן ליפול ולירד למקוה הוי קטפרס חבור ומיהו נצוק גרוע מקטפרס לפי שהקילוה של הנצוק עומד באויר ולא הוי חבור אפי' סופו ליפול כדמשמע בפרק בתרא דע"ז (דף עב:): והא דדייק התם גבי כותי דאנח...

24. רמב"ם הלכות מקוואות פרק ח הלכה ח

ג' גומות שבנחל התחתונה והעליונה של כ' סאה והאמצעית של מ' ושטף של גשמים עובר בתוך הנחל אע"פ שהוא נכנס לתוכן ויוצא מתוכן אין זה עירוב, ואין מטבילין אלא באמצעית שאין המים הנוחלין מערבין אא"כ עמדו.

25. כסף משנה הלכות מקוואות פרק ח

[ח] שלש גומות שבנחל וכו'. תוספתא פ"ז דמקוואות שלש גומות שבנחל העליונה ותחתונה של כ' כ' סאה והאמצעית של מ' סאה וכו' רבי יהודה אומר רבי מאיר היה אומר מטבילין בין בתחתונה בין בעליונה ואני אומר בתחתונה ולא בעליונה וחכ"א בין כך ובין כך אין מטבילין אלא באמצעית שיש בה מ' סאה ופסק כחכמים **ונראה מדברי רבינו שאינו מפרש מחלוקתם בגוד אחית וגוד אסיק כדמשמע בפרק אין דורשין** אלא באם המים הנוזלים מערבין המקוואות **וצריך טעם למה שינה ממאי דמשמע בגמרא דמפרש פלוגתייהו וצ"ל דהיא היא דמאיזה טעם אין המים הנוזלין מערבין את המקוואות משום דלית ליה לא גוד אסיק ולא גוד אחית**. וכתב הריב"ש בתשובה וז"ל והא דמשמע בפרק אין דורשין דבגוד אחית לא פליגי דלכ"ע אמרינן היינו ר"מ ור"י אבל רבנן דפליגי עלייהו בתוספתא ס"ל דאין קטפרס לעולם חיבור אפי' ע"י גוד אחית עכ"ל. **ולי נראה שרבינו מפרש שלא אמרו בפרק אין דורשין דפליגי בגוד אסיק אלא ר"מ ורבי יהודה אבל חכמים טעמייהו משום דאין מים הנוזלים מערבים את המקוואות**:

26. ספר טורי אבן על מסכת חגיגה - דף יט/ב

הטובל לחולין מני מתני' רבנן היא וכו'. והא דלא דייק לה דמתני' רבנן היא מרישא דנוטלין לידיים לחולין ולמעשר ולתרומה, דמתני' מעשר אע"ג דממילא הוי שמעת ליה דבעי נטילה ודסגי' ליה בנטילה וא"צ טבילה מק"ו דחולין ותרומה ש"מ רבנן היא דשני להו בין חולין למעשר, דאפי' למסקנא דמחלק בין אכילה דנהמא ובין אכילה דפירות ה"מ לחולין אבל במעשר אפי' פירות בעי נטילה כרבנן וכדפי' לעיל. **די"ל משום דמסיפא דייק לה להדיא יותר מרישא נקט לה...**

27. שפת אמת על חגיגה דף יט/ב

בגמ' מני מתני' כו' ר"א ב"א כו' ומוקי לה כולה כרבנן, לכאורה משמע מסוגיא זו דהלכה כחכמים כיון דקי"ל כמשנה זו דהוחזק לחולין לא הוחזק למעשר וסייעתא להרע"ב בפרה (פי"א מ"ה) **אכן מלשון הרמב"ם דייקו האחרונים דלא ס"ל כחכמים** וכדאמר ר"נ הנוטל ידיו לפירות ה"ו מגסי הרוח משמע אפי' במעשר ולדבריו צריכין לפרש דודאי ידע הגמ' דאין לדמות זה לזה ואפי' ר"מ דמתיר למעשר בלי נטילה לפירות מ"מ לענין הני מעלות חמור מעשר מחולין אלא משום דהגמ' אתי לרמוי רישא וסיפא ואי בעי למוקמי בתרי תנאי מצנין לתלות בפלוגתא דר"מ וחכמים וכדמשני בתירוץ קמא אבל למסקנא דרב אב"א שפיר אתיא מתני' גם כר"י ומעלות שאני כנ"ל:

28. חזון איש [יו"ד הלכות תולעים ס' י"ד(א) אות ה']

הפמ"ג הביא בשם הכרו"פ דלגוי הרו"ף פירשה מתה, הצעיף חינוח אלא אי הסורח מדרבנן אצל מדאורייתא ודאי שריא, ולא יתכן להסתפק דרבנן אלא במקום דגזרו חכמים צהלע אלא אנו מסופקים צפרט מן הפרטים אי הוא בכלל הגזירה, אצל לא יתכן להסתפק אי פירשה מתה הסורח מדרבנן שהרי כל איסור דרבנן נמנו עליו חכמים ואסרוהו, ואס לא נמנו עליו אינו אסור, ומיכו לפעמים מוזכר כל חכם לאסור כדי לפרוץ גדר במקום שהמכשול מלוי וכדאמר חגיגה י"ט ע' אי מ"ד לגזור משום חרדלית של גשמים, אצל הכא אין כאן הכרח לאסור את המותר, אלא ודאי מדאורייתא מצעי לוי וכן נראה דכלליהו כוליהו תלתא וכוליהו דאורייתא מצעי לוי.

יה הנה לשבחן בגמי צעיות עוצה בגזירת הכמים, ונכאורכ קשה
 הנה מן כדין ודאי מותר. נגעוע ירק אחר צלדן [ח"ב,
 ע"י ירו' כנאים פ"ג כ"ו] ואין הדבר ראוי ליחסר הלא ח"כ ישנו
 צ"ד על כך ואסרוהו, וכיון שלא הושיבו צ"ד לנגזר למה יחסר,
 הלא שמה בגזרו הראשונים ז"ל גזרו על שרש הדבר המציה נהרחת
 המלוכה ומשמרתה ומסרוה להכמים הצאים נשפוע ביתר הפרטים
 כפי כורחת העיון וכמבא ומתן של דין התורה, ומכ שגראח לחכס
 שראוי להצינו בכלל גזירתם זכו צלמת צקפת הגזרים ומצוקס
 גזירתם, בגזירת הכמים נכנס בגופי התורה נכורה את התולדות
 ע"פ מדת התורה וצינתה.

30. הערות הגרי"ש אלישיב מסכת חגיגה דף יט עמוד א

שיעור מעיין לטבילת אדם

גל שנתלש ובו מ' סאה. **הטור** (יו"ד ריש ס' ר"א) מביא מחלוקת הראשונים בהא דקני"ל דמעיון מטהר בכל
 שהוא, אי הוה דוקא לגבי טבילת כלים ובאדם צריך מ' סאה או דגם לטבילת אדם מועיל כל שהוא. ובתורת
 הבית (ש"ו פ"ז) מביא דר"ת הביא ראיה מהך מתני' דלטבילת אדם צריך מ' סאה דוקא, דהא הכא דינו
 כמעיון ומ"מ מצריך שיהיה בו מ' סאה. ומוסיף עוד דאין לומר דמיירי בגל שנתלש מן הים וכמ"ד דהימים
 הרי הם כמקוה, דאי הוה כמקוה לא היה מטהר בזוחלין. דהאי דינא דים מטהר בזוחלין הוא פלוגתא דר"מ ור'
 יוסי (מקוואות פ"ה מ"ד) וכדמייתי בתוס', ולהלכה קיי"ל כר' יוסי דים הוה כמעיון לטהר בזוחלין.
 וכתב הט"ז (יו"ד ר"א סק"ו) דיש לדחות ראיית ר"ת, דהא דנקט הכא מ' סאה אי"ז משום דאיכא דין דצריך דוקא מ' סאה, אלא משום
 דצריך שיכנס כולו בתוך הגל, והשיעור שכל גופו עולה בו הוא מ' סאה כדאיתא בגמ' לעיל (י"א ע"א), אבל איה"נ אם יהיה אדם קטן
 שנכנס בפחות ממ' סאה יהיה כשר גם בגל שאין בו מ' סאה. [ויעויין במאירי בסוגיין דהוה קשיא ליה אמאי צריך מ' סאה בגל הא הוה
 מחובר למעיון וא"כ שיצטרף המעיון לשיעור, ומתרחץ כה"ז דצריך מ' סאה בכדי שיהיה כל גופו עולה בו].

**והגר"א (שם סק"ו) מוסיף שם דאדרבה מהך מתני' איכא להביא ראיה להיפך דגבי טבילת אדם א"צ מ'
 סאה. דהנה מצאנו ב' חילוקים בין מעיין למקוה, דבמקוה צריך דוקא מ' סאה וגם אינו מטהר בזוחלין
 ובמעיון מטהר בכל שוה וגם בזוחלין, כדאיתא בריש מסכת מקוואות. וכתב הריב"ש (רצ"ב) דתרווייהו
 מחד טעמא, דמה שמקוה אינו מטהר בזוחלין הוא משום דזוחלין הוו קטפרס דאינו חיבור וא"כ כל טיפה אינה
 מחוברת לחברתה וחשיב דאינו טובל בארבעים סאה. משא"כ מעיין כיון דאינו צריך מ' סאה ע"כ לא איכפ"ל
 דהוא זוחלין, כיון דגם אי הוה קטפרס דאינו חיבור מ"מ יכול ליטהר בכל שהוא. (וע"ע ברכת שמואל גיטין ס'
 כ"ח בשם הגר"ח). ולפי"ז כתב הגר"א דאם אשכחן דגל שנתלש מועיל לטהרה אף דהוה זוחלין ע"כ דא"צ ביה מ'
 סאה, דהא כיון דהוה זוחלין הוה כקטפרס ואין הטיפות מחוברים זה לזה ולא נחשב דטובל בשיעור של מ' סאה,
 וע"כ דינו שוה למעיון דמטהר בכל שהוא ולכך לא איכפ"ל דהוה זוחלין. (וכן נקט הגר"א לדינא דסגי במעיון כל
 שהוא אף לטבילת אדם ול"ד כלים).**

מיהו נראה דאפשר ליישב דעת ר"ת דבטבילת אדם צריך מ' סאה עם מש"כ ריב"ש דהיכא דהוה זוחלין לא חשיב מ' סאה, ד"ל דחלוק
 מה שצריך מ' סאה גבי מקוה ממה שצריך מ' סאה במעיון לטבילת אדם להדעות דמצריכים מ"ס. דגבי מקוה היכא דליכא מ' סאה לא
 חשיב כלל דבר המטהר וחסר בעצם שם מקוה, דהא לא מהני גם לטבילת כלים, משא"כ במעיון אף דבפחות ממ' סאה פסול לטבילת
 אדם מ"מ המעיון בפ"ע הוה דבר המטהר דהא מועיל לטבילת כלים, ומה שפסול לטבילת אדם הוא דין במעשה הטבילה שצריך להיות
 במ' סאה אבל לא משום פסולות המעיון. ואף דר"ת ס"ל דגם אדם קטן צריך לטבול במ' סאה דוקא אף דכל גופו עולה בפחות מכאן,
 מ"מ הוא דין במעשה הטבילה דהיכא דאיכא פחות ממ' סאה לא חשיב מעשה טבילה. וא"כ י"ל דכל מה שצריך שיתחבר חיבור גמור
 שלא ע"י זוחלין הוא דוקא לגבי מקוה דצריך שיעור מ' סאה לעצם המקוה וע"ז היכא דהוה זוחלין לא חשיבא מחוברים. משא"כ גבי
 מעיון דעצם המעיון כשר בכל שהוא לא איכפ"ל דהוה זוחלין, דכדי להחשיב את מעשה הטבילה לטבילה במ' סאה מועיל גם אם המים
 זוחלין. (וע"י שיעורי יושר ש"ג פכ"ז, ובש"ך שם סק"כ).